

Helsingfors/Mariehamn 12.6.2023

Nr 32/23

Hänvisning Ålands lagtings skrivelse
5.5.2023 nr 132/2023.

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över landskapslag om ändring av landskapslagen om Högskolan på Åland, antagen av lagtinget 5.5.2023.

Landskapslagens huvudsakliga innehåll

Landskapslagen om Högskolan på Åland ändras så att högskolan ges möjlighet att ordna utbildningar på högre nivå, att ordna utbildningar i samarbete med andra högskolor, att ordna utbildningar på engelska samt att uppbära avgifter för utbildningar som inte är på svenska.

Lagstiftningsbehörigheten

Landskapslagen gäller undervisningsväsendet samt landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar på vilka områden lagstiftningsbehörigheten tillkommer landskapet enligt 18 § 1 och 14 punkterna i självstyrelselagen. I landskapets behörighet gällande undervisningsväsendet ingår att lagstifta om bl.a. högskolans organisation, utbildningsområden och examina.

Enligt 27 § 3 mom. i självstyrelselagen har riket lagstiftningsbehörighet i fråga om statsmyndigheternas organisation och verksamhet. Enligt förarbetena till gällande självstyrelselag (RP 73/1990) hör det till rikets behörighet att bestämma om vilka fordringar en läroinrättning ska fylla för att ha dimissionsrätt till statens universitet samt om kunskapskrav för viss av staten godkänd kompetens. En landskapslag kan utformas så att undervisningen till innehållet avviker från vad som gäller i riket. Följden kan dock bli att ett dimissionsbetyg från Åland inte berättigar till inträde till rikets högskolor. För att säkerställa

att utbildningen vid Högskolan på Åland är likvärdig med motsvarande utbildning vid andra högskolor i Finland och ger samma behörighet har några överenskommelseförordningar utfärdats.

Enligt 40 § i självstyrelselagen ska undervisningsspråket vara svenska i skolor som bekostas med allmänna medel och får understöd av sådana, om inte något annat stadgas genom landskapslag. Bestämmelsen i landskapslagens 18 § om undervisningsspråket i högskolan överensstämmer med bestämmelsen i självstyrelselagen.

Vid lagstiftningskontrollen bör även tas ställning till landskapslagens förhållande till grundlagen, eftersom stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag utgör riksbehörighet enligt 27 § 1 punkten i självstyrelselagen.

Landskapslagens 30a § reglerar avgifter för annan verksamhet än utbildning på svenska som leder till högskoleexamen. Bestämmelserna om avgifter kan intas i landskapslagen med stöd av 18 § 5 punkten i självstyrelselagen. Genom hänvisningen till landskapslagen om grunderna för avgifter till landskapet kan avgiftsbestämmelsen anses uppfylla kraven i grundlagens 81 § gällande skatter och avgifter.

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Enligt grundlagens 6 § 2 mom. får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Enligt grundlagens 16 § 2 mom. ska det allmänna säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt att utveckla sig själv. Bestämmelser om detta ska utfärdas i lag.

Enligt landskapslagens 30 § är den högskoleutbildning på svenska som leder till högskoleexamen avgiftsfri för den studerande. I och med att avgifter enligt landskapslagens 30a § ska kunna uppbäras för studier som inte är på svenska av andra än EU-medborgare och därmed jämförbara personer försätts dessa i en mer fördelaktig ställning än medborgare från andra stater. Bestämmelsen hänför sig till rättsakter och skyldigheter som binder Finland som medlem i Europeiska unionen. Riksdagens grundlagsutskott har ansett detta vara ett acceptabelt skäl för att särbehandla medborgare i olika länder (GrUU 11/2009 rd).

Enligt förarbetena till grundlagen utgör bestämmelsen (gällande det nuvarande GrL 16.2 §) inte ett hinder för att ta ut utbildningsavgifter och förutsätter inte heller ett studiestödssystem, om man på något annat sätt kan sörja för att mindre bemedlade har en realistisk möjlighet till utbildning (RP 309/1993 rd s. 68). I landskapsregeringens lagförslag anges att bestämmelsen i landskapslagens 30a § 4 mom.

om att högskolan kan ha ett stipendiesystem för att stödja studerande som deltar i avgiftsbelagd examensutbildning i detta syfte har intagits i landskapslagen.

Ålandsdelegationen förenar sig med slutsatsen i landskapslagens lagförslag om att avgiftsbestämmelserna kan anses vara förenliga med grundlagen.

Förordningsfullmakter har intagits i landskapslagens 3 § 2 mom., 19 § 1 mom. samt 20 § 4 mom. Med beaktande av den reglering som finns i landskapslagen kan delegeringsstadgandena inte anses beröra grunderna för individens rättigheter och skyldigheter eller frågor som enligt grundlagen eller självstyrelselagen i övrigt hör till området för lag. Förordningsfullmakterna kan därigenom anses uppfylla de förutsättningar för delegeringar som anges i självstyrelselagens 21 § 1 mom., som motsvarar grundlagens 80 § 1 mom.

Ikraftträdelsebestämmelsen i landskapslagen bemyndigar landskapsregeringen att med stöd av 20 § 3 mom. i självstyrelselagen bestämma när landskapslagen helt eller delvis ska träda i kraft. Enligt nämnda lagrum kan lagtinget bemyndiga landskapsregeringen att bestämma att en landskapslag helt eller delvis ska träda i kraft redan innan republikens president har fattat beslut om utövande av sin vetorätt om ett anslag i landskapets budget förutsätter att en landskapslag stiftas och det finns särskilda skäl för att landskapslagen ska träda i kraft snabbt. Det är således fråga om ett undantagsförfarande som förutsätter särskilda skäl.

I landskapsregeringens lagförslag nr 24/2022-2023 anges att lagändringen föranleds av den yrkeshögskoleutbildning på högre nivå (masterutbildning) som högskolan ska anordna i samarbete med Yrkehögskolan Arcada under år 2024. Utbildningen är ett pilotprojekt och en del av det projekt som Åland beviljats medel för inom ramen för Europeiska unionens facilitet för återhämtning och resiliens. Avsikten är att den föreslagna lagen ska behandlas som en så kallad budgetlag i enlighet med 20 § 3 mom. i självstyrelselagen, så att bestämmelserna kan träda i kraft förrän antagningsförfarandet till den planerade masterutbildningen inleds i september 2023. Av den allmänna motiveringen framgår att EU:s facilitet för återhämtning och resiliens (RRF) är det största programmet inom EU:s återhämtningsinstrument. Åland har år 2022 beviljats projektmedel från RRF för tre projekt. Ett av dessa projekt är att höja kompetensnivån och förnya det kontinuerliga lärandet samt att digitalisera och modernisera utbildningen på Åland. Syftet med projektet är att höja kvaliteten på de färdigheter som utbildningssystemet ger, stärka möjligheterna till livslångt lärande samt stödja skapandet av arbetstillfällen och företagande på Åland. Projektet ska vara genomfört senast den 31 december 2024 och genomförs av Högskolan på Åland.

I avsnittet "Landskapsregeringens lagförslag" anges bl.a. följande:

"Landskapsregeringen konstaterar att den planerade masterutbildningen, som är en del av resiliensprojektet, måste vara genomförd inom 2024 för att uppfylla kraven vid beviljandet av medlen. För att utbildningarna ska kunna starta i januari 2024 måste antagningsprocessen inledas i september i samband antagningsprocessen i riket. Detta innebär att den föreslagna ändringen av högskolelagen måste träda i kraft så snart som möjligt men senast i augusti 2023.

Genomförandet av utbildningarna kräver administrativa åtgärder vid utbildnings- och kulturavdelningen för att kunna stöda högskolans arbete med att implementera den högre nivån på utbildning. Detta kräver tilläggsanslag för utbildnings- och kulturavdelningens utvecklingsarbete inom utbildning. Lagförslaget är därför avsett att behandlas som en så kallad budgetlag med stöd av 20 § 3 mom. i självstyrelselagen, i samband med behandlingen av förslaget till andra tilläggsbudget för år 2023."

Ålandsdelegationen noterar att i landskapsregeringens förslag till andra tilläggsbudget för år 2023 föreslås under moment 535 ett tillägg om 30.000 euro för Högskolan på Åland.

Med hänsyn till det ovan stående anser Ålandsdelegationen att förutsättningarna i självstyrelselagens 20 § 3 mom. formellt uppfylls. Ålandsdelegationen noterar härvid att tilläggsanslaget är avsett för vidtagandet i tid av åtgärder för att möjliggöra utnyttjandet av utomstående finansiering, som ska finansiera det beskrivna projektet. Ifrågavarande resiliensmedel har intagits i bilaga 6 i landskapsregeringens förslag till Ålands budget för år 2023. Ikraftträdelsebestämmelsen föranleder inte någon anmärkning från delegationens sida.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen finner att landskapslagen faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet.

Närvarande Ordföranden Holm-Johansson, ledamöterna Dahlén, Lampi, Siitari och suppleanten Lindroos-Hovinheimo.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Marine Holm-Johansson
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare